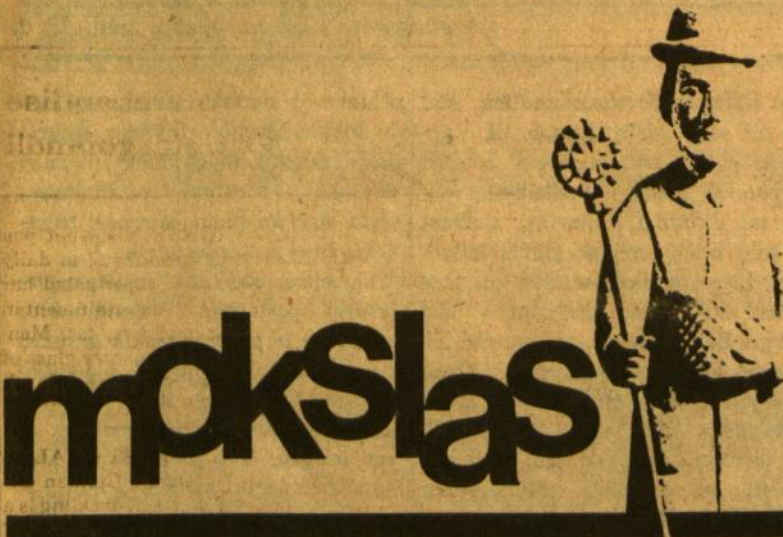

LITUŲ
NACIONALINIS
M. KALŠOD
V. ŠILKINIS

mokslas • menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1980 METAI

SPALIO MĖN. 18 D. / OCTOBER 18, 1980

PART TWO — Nr. 247 (37)

Šiame numeryje:

Nelabai šaunios pastraipos.
Neramios mintys skaudžiais reikalais:
Bronys Raila apie mūsų archyvų ir archyvinės medžiagos rūpesčius.
Pokalbis su kompozitorium Jeronimu Kačinsku, laukiant jo kūrinų koncerto.
Czesław Miłosz — Nobelio literatūros premijos laureatas.
Jono Jurašo „Savižudis“ įžengia į Broadway'ų.
Amerikiečiai apie Audrių Pliopli.
Šeši veikalai Teatro festivalyje.
Nauja studija apie išeivijos vaidmenį.
Nauji leidiniai.

Kertinė Parastė

Nelabai šaunios pastraipos

Mūsų spaudoje būdvardis „šau-nus“ zulinamas iki nesąmonės. Beveik kasdien smagiai rašome: šaunus balius, šaunios vestuvės, šaunios krikštynos, šaunios vaišės, šaunūs choristai, šauni rezidencija, šaunūs valgiai, šaunūs sumanymas, šaunus susirinkimas ir pan.

Susilaukėme dienų, kai visi esame ir šaunūs, ir bendraujame tik su šauniais tautiečiais. Tad visai pagrįstai kartą buvo laikraštyje išsireikšta: šaunūs šauliai šauniai šaudė į šaunus. Kiltą sykį: šaunūs šokėjai šoko šustą.

Neseniai buvo reklamuojama gegužinė (piknikas): nusipirkus loterijos bilietą, galima bus laimėti gražų rankšluostį su jaustu Lietuvos himnu.

Kas pirmas sugalvojo jausti Lietuvos himną į rankšluostį, nežinau. Bet man šis sumanymas nepatinka. Tai lyg ir nepagarba mūsų tautos giesmei. Linksmai kalbant — jeigu žmogus nusimaudys ir savo visą nuogą kūną šluostys su tuo ypatingu rankšluosčiu — reiškia, sluostys su Lietuvos himnu. Gal geriau tada tokią audinį su himnu vadinkim ne rankšluosčiu, o kaip nors kitaip, kad nebūtų jokios sugestijos šluostytis.

tada iš viso ji nėra mokslas.

Daržnai mane kamuoja klausimas: ar okupuotos Lietuvos filosofai rašo lietuviškai?

Neatrodė. Pavyzdžiui, neseniai „Kultūros barose“ marksistinis filosofas Jokūbas Minkevičius straipsnyje „Epochos drama ir kultūros filosofijos kolizijos“ rašo: „Šitie eskizminiai filosofinių peripetijų bei kolizijų kontūrai pažymi generalinę dabarties dvasinės kultūros alternatyvą, atspindinčią pagrindinį epochos antagonizmą, buržuazinės ir socialistinės kultūrų konfrontaciją“.

Kokie riebus svetimžodžiai! Koks sunkus jų krūvis! Bet kokią skurdį, be galo nuvalkiotą mintis, be jokio lietuviško oro. Ir toliau Jokūbo Minkaus straipsnyje knibžda: „formuoja“, „akumuluoja“, „bazinis“, „komplikuotas“, „iškomponavusios“, „pacifistinės akcijos“, „konceptualiai fokusuoja“ ir t.t.

Siūlyčiau tarybiniam galvočiui įsigyti Pr. Skardžiaus knygą „Lietuviški tarptautinių žodžių atitikmenys“. Ji išleista išeivijoje, kaip daugelis kitų vertingų knygų. Skardžiaus žodyną pavarčius, Minkaus mąstymas tikriausiai taptų skaidresnis.

Grįžkime į savo kiemą. Čia kartais iš kelių šiaudų sukraunamas vežimas. Bent taip atrodo.

Štai, surengia žmonės sueigą lauke — gegužinę ar pikniką. Sėdi už stalų. Užkandžiauja. Girkšnoja dievų užaugtus gerimus. Šviečia saulė. Malonu, gražu. Ko daugiau ir betrokšti.

Po kelių savačių randi spaudoje to įvykio aprašą. Nustemb — viskas taip kruopščiai dėmesingai aprašyta, lyg nuo to priklausytų mūsų istorijos eiga. Piknikas pavirsta enciklopedijos vertu reiškiniu. O šeimininkių paruošti gardūs valgiai — biblioteka, ir dabar jau išgelbėta mana mūsų tauta.

Pr. Vsd.

NERAMIOS MINTYS SKAUDŽIAIS REIKALAIS

BRONYS RAILA

Prieš su viršum dvidešimt metų Juozas Bačiūnas, kuris, kaip visiem žinoma, buvo ne tik geras ūkininkas, bet nuoširdžiai, daugiausia iš praktiškos pusės, domėjosi lietuvių kultūros ir jos ūgių išlaikymo reikalais, kartą paprašė manęs patarimų ir sugestijų (kaip jis vadino — „idėjų“) dėl vieno keistoko sumanymo. Jis žinojo, kad ir daug kitų tuo sielojasi, bet Juozo būdas buvo ne vien padėjuoči, o ir mėginti ką nors įgyvendinti.

Mat (kaip jis laiške rašė) kilęs sumanymas įkurti Chicagoje ar aplink Chicago stambesnio masto „Lietuvių Fondaciją“, kuri turėtų įsigyti tinkamas patalpas, ar „rūmus“, įvairiom liuanistinių tikslų institucijom išlaikyti ir taip pat pagal išgales mūsų tautinės kultūros kūrėjų apraškom paremti. Iškart nepatikėdamas tokia gėrybe, beveik nustebeu. Tad nedelsdamas surašiau, kiek turėjau, visokių „idėjų“ apie būsimos Fondacijos uždavinius ir sritis, kuriom ji galėtų ir turėtų rūpintis.

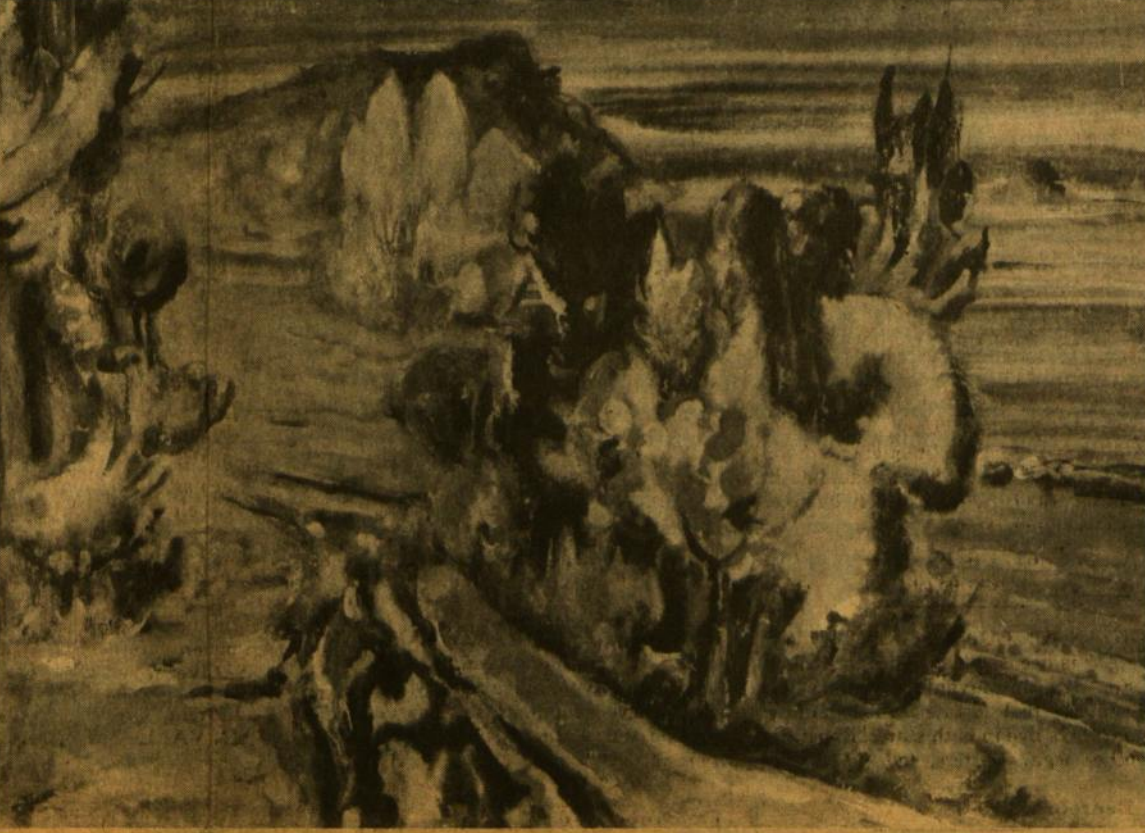
Pati paskutinė sunumeruota mano „idėjų“ konspekto sugestija susidėjo tik iš vieno žodžio ir be jokių paaiškinimų, nes man atrodė savaime aiški: — Archyvas...

Bačiūnas sakėsi išdrebėjęs Fondacijai steigti mažiausiai porą dešimčių ir gal žymiai daugiau tūkstančių dolerių, jeigu po tiek pat ar ir žymiai daugiau sutiks prisidėti kiti už jį daug turtingesni bankininkai ir bižutiniai biznieriiai Chicagoje (toks buvo žinomas J. Bačiūno metopdas „išsom sukelti“). Čia ne juokai: Fondacijos nuosavybei įsigyti ir jai tinkamai administruoti net ir anais laikais reikėjo visiškai stambaus kapitalo.

Ar iškart mano romantiškom „idėjom“ nepritarėdamas, ar norėdamas turėti jų išdėstymą labiau praktiškoje plotmėje, mano memorandumą Bačiūnas davė pasverti vienam jaunam, bet nemenko praktiško patyrimo veikėjui. Pagaliau reikėjo kam paruošti ir teisiskai tiklesnį bei išsamesnį būsimosios Fondacijos statuto projektą.

Jaunasis veikėjas uždavinį atliko gana rūpestingai ir ta proga savo ruožtu surašė ir kai kurių mano pasiūlymų komentarus. Papunkčiui pagal mano projektą išdėstęs savo pastabas, apie paskutinę sugestiją, jis atsiliepė taip pat tik vienu žodžiu: „Archyvas?..“

Skirtumas buvo tik toks, kad jis čia nieko nekommentavo, pridėjęs vien klausuką ir tris taškus. Vadinasi, jam buvo neaišku, ką tuo žodžiu norėjau pasakyti. O gal ir nesuprantama, ką čia šūliau Federacijai, kodėl ir kaip. Koks čia bus archyvas, kol dar pačios Fondacijos nėra?..

Adomas Galdikas (1893-1969)

Rūduo Nuotr. V. Maželio

Tad sudiev Fondacijai ir mano neaiškiajai „archyvo?“ idėjai.

Tiesą sakant, anuomet išvydęs prie to žodžio klausuką, nenustebeu. Rodos, tik šyptelėjau, bet ne iš džiaugsmo. Juk tai ne naujiena. Nagi tai jau daugelio šimtmečių labai tvirta tradicija mūsų būde ir elgsenoje.

Ir prieš karalių Mindaugą ir labai ilgai po jo, mes lietuviai ir kiti aiščiai, arba baltai, iš tikrųjų ir teturėjom vien baltus mūsų istorijos puslapius, nes į juos savo kalbom, savais žodžiais maždaug nieko nerašėm ir tokių pėdsakų nėra likę. Per šimtmečius mes buvom tiesiog alergiški raštui savąja kalba. Nei Gediminaičių kilmės karaliai, nei kunigaikščiai, nei valstybės kancleriai, etnonai, senatoriai, net ir joks Žemaičių patriotų senūnas valstybės kanceliarijose ar kultūros įstaigose (jeigu tokių buvo...) jokių veikalių, metraščių ir šiaip jau tautinės - valstybinės reikšmės ak-

tų lietuvių kalba nepaliko. Gal klustu, bet apie tai dar nesu girdėjęs, nieko nemačiau.

Egiptiečių hieroglifai, dantiraščiai, finikiečių raidynas nebebuvo vartojamas. Prieš tūkstantį su viršum metų civilizuoto pasaulio šviesuliai puikiausiai rašė graikų ir lotynų kalbom, kai Mindaugas vainikavosi Lietuvos valstybės karaliumi. Bet mūsų praeities — o tai reiškia anų laikų dabarties — nuotykliai ir dokumentai buvo rašomi tai lotyniškai, tai vokiškai, tai senąja bažnytine slavų kalba, tai vėl rusiškai arba kiek vėliau daugiausia jau lenkiškai, retkarčiais ir kokia kita Vakarų Europos kalba. Ir dažniausiai surašyti ne mūsų pačių, o kitataučių skribų, kronikinių ar prakeleivių plunksnom.

Apie ką geresnio galėjom svajoti? Tokiom aplinkybėm lietuvių tautos apgyventi ir šimtmečius valdyti plotai, valstybės sienos ir patį valstybės būtinai turėjo virsti skiedrom ir šipuliais. Kas kita galėjo būti, kas patvaresnio atsirasti ir išlikti?

Ir tik retas anos gadyinės dokumentų bei rašytosios kultūros paminklų teišliko mūsų šalyje ir mūsų rankose. Ką per — anuos ilgus valstybės nepriklausomybės amžius (1200 - 1797) buvom sukaupę Vilniuje bei kitur Lietuvos teritorijoje, tai vėliau okupantų buvo išgrobta ir svetur išvežta. Taip pat buvo išgrobtyta, kitur išgabenta ar be pėdsakų dingo daug Lietuvos dvarų sodybose buvusių didžiųjų vertingų kultūros turtų.

Jei rimčiau pagalvotumėt — argi ne keista, ar ne tiesiog tragiškai komiška? Kur mes šiais laikais ieškodavom ir surasdavom daugumą svarbiausių savo istorijos ir kultūros dokumentų bei aprašymų? Ogi anksčiau Karaliaučiaus kryžiuočių ordino archyvuose (dabar atgabentuos į vakarinę Vokietiją), Lenkijoje (ypač Krokuvos archyvuose), Rusijoje (ypač Petrapilyje ir Maskvoje), iš dalies vienoj kitoj Ukrainos bibliotekoje, jų saugojamuose rankraštyuose, ir pagaliau amžinojoje Ro-

Adomas Galdikas (1893-1969)

Rūduo Nuotr. V. Maželio

moje, t.y. Vatikano turtinguose archyvuose...

Vėl klausčiau: ar vienas tik tu vietovardžių ir svetimų kraštų išminėjimas nesukelia mums nuste-bimo, susirūpinimo, mažne šurpo? Turėtų sukelti... jeigu mes tokiais keliais turim ieškoti savo praeities, išblaškytos po svetimas šalis, kita-taučių skribų rašytos, o jei ir sa-vųjų, tai dažniausiai svetimom kal-bom.

Be abejo, čia įvedu patetiškus motyvus iš liūdnosios giesmės gal-dų. Bet atsvarai mum nestigdavo ir pozityviosios, linksmosios pateti-kos.

Be abejo, mes stengdavomės gin-tis nuo šio baugaus jausmo, sau-gojomės kelti tokius klausimus, vis ramindavomės, paguodai grie-bdamiesi kad ir už šlaudo. Tebeat-menu daugelio dar nepamirštą prof. Mykolą Biržišką. Kaip Los Angeles palmių tremtyje, jau savo gyveni-mo saulėlydžiu, jis dažnoj prakal-boj ar paskaitoj su jaudinančiu pletizmu aukštindavo Vilniaus uni-versitetą, šios seniausios mūsų aukštosios mokyklos praeityje iš-kodamas vertingų įrašų lietuvių tautos dvasiai ir kultūrai ir kokių pražiūrėtų šviesulių surasdavo, juos glamonėjo, džiaugėsi, visus mus ragino į tą praeitį įsigyventi, stip-rintis, didžiūotis, „iš praeities stip-rybės semtis“! Tai basanavičinės Ausros romantikos palikimas mū-sų dvasiai budinti — pirmas tikra-sis savaimingo patriotizmo pabudi-mas, davęs pačių geriausių valsių.

O ar tik tiek ana Aukštoji Lietu-vos mokykla, vėliau jau Universite-tas, kurio 400 metų sukaktį ką tik minėjom, tegalėjo ir tenorėjo duoti Lietuvos valstybei, lietuvių tautai ir josios kultūros raidai? Išskyrus Do-nelaitį Mažojį Lietuvoj ir vieną ki-tą Didžiojo, ar savosios kalbos puo-selėjimas nebuvo pradėtas ir lydė-tas daugiausia vien tikybinių, o ne tautinių ir valstybinių interesų?

Šaunusis Vilniaus universitetas per kelis pastaruosius dešimtmečius, jau po Lietuvos - Lenkijos valsty-bės žlugimo, visai aiškiai tarnavo ne lietuvių tautos ir mūsų tautinės kultūros labui, o lietuvių tautos pa-spartintam lenkinimui. Nepaisant vienos kitos nesėkmingos pastangos, čia niekas ir niekaip negalėjo įstei-gti lietuvių kalbos ir literatūros ka-tedros, ne kaip kokio išmaldauto įnamio, o kaip pagrindinės liuanis-tinio mokslo šakos Lietuvoje, jos širdyje ir sostinėje...

Tokių aplinkybių prisiminimas šiandien labiau skamba kaip fanta-zijos, nesuprantamybės, absurdai. Bet taip buvo.

Bene per ilga įžanga. Bet man at-rodžiusi labai reikalinga, kaip atga-linė problemos perspektyva.

Metas atkelti dabartin — Lie-tuvon ir svarbiausia Amerikon.

Kiek priešiškas būtų mūsų nu-sistatymas dėl dabartinės Lietuvos okupacinio statuso ir kraštui pri-mestos santvarkos, turėtume sutikti ir dargi pasidžiaugti, kad liuanis-tinės paskirties reikalais tėvynėje la-bai nuoširdžiai rūpinamasi ir dirba-ma, kiek tik leidžia smaugiančios sąlygos.

Ne mažiau teigiama naujovė, kad lietuviai tėvynėje pagaliau suprato

(Nukelta. i 2 psl.)

(Atkelta iš 1 psl.)

(ir berods rimčiau negu netolimoje praityje) uoliau rūpintis visokerio Lietuvos ir lietuvių kultūrinio palikimo rinkimu, tvarkymu, tyrimu ir saugojimu. Tai reiškia — tautos kultūros muziejais, rankraštiniais, archyvais, bibliotekom, visa visokla tautos praeities „metrika“.

Žinoma, klausimas tebėra atviras: ar sovietinė valdžia daugiau dėmesio ir lėšų skiria lituanistikos apsaugos dalykam — ar kompartijos istorijos institutui ir „liaudies kovų už tarybinę valdžią“ dokumentacijai surinkti bei ją kiek galint labiau sufantazuoti? Nors parašyta ir reikalauja, iš Rusijos mūsų Metrika ir daugelis kitų dokumentų vis neatgaunami...

Išvisai ši procesą gali tik stebėti, pagal savo sąžinę vertinti, džiaugtis, priekaištauti ar pikintis, bet ne kaip nors lemti jo kryptį, eigą ir tvarkymą. Taip pat ir sovietinės Lietuvos atitinkami organai gali tik daugiau mažiau domėtis lietuvių kultūrinės veikla ir rinkti jos dokumentaciją, bet neturi galimybės ką nors rikiuoti, nustatinti ar įsigyti, ko mes patys nesutiktume jiems atiduoti. Bet, kaip minėjau, jie tikrai domisi tos rūšies palikimais ir dokumentais — tikriausiai žymiai labiau, negu mes jais ir... savo paties reikais.

Nuo čia ima megztis ir pintis mūsų problemos, rodytis neužgyjančios ir vis didėjančios žaizdos.

Jau bus daugiau nei dešimtmetis, kai Vilniaus ir Kauno spauda, muziejų, archyvų, rankraštinų, bibliotekų vadovai, pastaruoju metu vienoje praeityje net pirmasis kompartijos sekretorius P. Griškevičius ragino išsiviusiųjų apsaugoti ir Lietuvai visokių mūsų kultūrinės vertės medžiagą.

Ne kartą man pačiam teko tais klausimais kalbėtis su Amerikoje lankiusiais LTSR bibliotekų, muziejų, rankraštinų bendradarbiais, rašytojais ir žurnalistais, muzikais ir dailininkais ar šiaip jau kvalifikuotais turistais. Jų visų nuomonės ir prašymai buvo maždaug vienodi:

— Nepažudykite išsiviusiųjų mūsų sukaupto kultūrinio ir istorinės vertės turto,

— kol jis dar nesunyko ir nedingo, viską išsiskirti mūsų valstybiniais muziejams, bibliotekoms, archyvams,

— šios rūšies mūsų turtas čia apleistas, išblaškytas, dažniausiai tvarkomas skurdžiai ar visai nekompetentingai, gal mažai kam ir reikalingas, menkai tepanaudojamas,

— o Lietuvai jis, bus daug reikalingesnis, reikaliui esant prasmingiau panaudojamas, visokių atvejų ir ilgam laikui apsaugotas...

Štai kaip! Beveik kaip lakštingai baltai papuolę. Ir aš turėdavau sutikti, kad tokios nuomonės ir raginimai visai pagrįsti, užsielpančios mūsų dimesio, gal ir vykdytini.

— Bet mintyse vėl perkratęs šią logiką, vis tiek dar paklausdavau: —

— Na, mes žinom ir jūs žinot, kad išskyrus šiuo metu jau nebeįsivaizduojamą amžiaus komunistų jaunųjų išsiviusiųjų liekaną, mes kiti esam ir likim didžiai skirtingi savo dvasiniais ir politiniais nusistatymais. Kompartija ir tarybinė valdžia man juk laiko savo priešais — ir neginčijant, dažniausiai visai teisingai. Dėl to nenusiminkit — mes kompartiją ir Maskvos pastatytą valdžią Lietuvoje taip pat laikom lietuvių tautos ir kartais mūsų pačių priešais. Matot, kaip dabar apibūtinamas ir visokių draudimų supintas mūsų pabėdavimas Lietuvoje. Labai galimas dalykas, kad iš mūsų archyvinės medžiagos kas nors ten tik pasityčios. O kas, jeigu užteis noras ją aiškinti blogiausia prasme arba panaudoti propagandai prieš mus pačius? Ar Tomas Petikėlis ir turi daug visokių abejonių...

— Saugok Dieve! — kartą jį tai man sušuko vienas padorus tarybinis archyvistas (kaip spėjau, dargi ateistas...). — Nieko nesibijokit! Jūsų atsiųsta medžiaga bus saugojama ir globojama tokiom sąlygom, kokias patys nustatysit. Suprantama, kad, pavyzdžiui, buržuazinių

žurnalų ar rašytojų rankraščių, laiškų, atsiminimų dėl esamų tarybinės ideologijos aplinkybių išvis dar kurį laiką negalės būti nei naudojami, nei publikuojami. Bet atsiminkit, jie bus rūpestingai saugojami, svarbiausia — jie tikrai išliks ateičiai. Galės būti panaudoti, kai tinkamas laikas ateis. Kada nors, turėkim kantrybės... — pridėjo jis mirtelėdamas ir nežymiai man šyptelėdamas.

Pasakysit, sirenų dainelė. Galbūt, nežinau, man stinga galios įsibrauti į kiekvienos nemirtingos, o tuo labiau į leniniškai mirtingos sielos patamsius.

• Bet ši tokia „aiški“ problema bemač dar labiau komplikuoja. Verskim kitą lapą.

Pradinė tiesa neabejotinai maloni... Taip, Amerikos lietuviųje ir iš dalies kituose žemynuose nuo seno susikauptė daug ir tikrai vertingos archyvinės medžiagos mūsų kultūros istorijai: literatūrinės, meninės (plačiausia prasme), visuomeninės ir dar plius politinės. Jūsų daugelis ir aš pats tai puikiai žinau, stebėjau, daug kur per pastaruosius tris dešimt su viršum metų net asmeniškai jos formacijoje ir dauginime dalyvavau. O kurie čia išgyveno šesiasdešimt ar dar ilgiau, domėjosi praėjusio šimtmečio lietuvių žingsniais ir žygiais Amerikoje, tie matė ir žino dvigubai, trigubai daugiau.

Kas daryti, kaip carų laikais klausdavo rusų maištininkai? Kaip tą medžiagą išsaugoti, toliau kaupiti, tvarkyti, išlaikyti ir pasinaudoti? O dar konkrečiau klausimą sugriežtinant: kur, čia Amerikoje, — ar ten

Neramios mintys skaudžiais reikalais

nai, sovietinėje Lietuvoje?

Keblu ir stačiai nepadoru taip taryti, bet ir dabar, ir netolimo ateityje teks vieną kartą jį atsakyti ir kaip nors pasiegti.

Jeigu šį savo rašinį dar pasunkinsiu ilgumu, galėčiau suminėti tuziną atbalsių mūsų spaudoje, kur žymu didėjančis nerimas užsienio lietuvių archyvų likimu.

Mano amžiui sparčiai artinantis į šių nelaimingų bei neryžtingų hamletų kompaniją, pradėjau žymiai anksčiau ruošti, galvoti ir tartis mažaisiais su keliolika draugų ar šiaip pažįstamų, kuriuos tie reikalai gal dominti ir kurie kvalifikuoti turėtų svaresnė nuomonę.

Per tą dešimtmetį girdėjau visokių pasisakymų. Vieniem atrodė, kad, be abejo, būtų geriausia mūsų bendruomenės ir jų pačių kultūrinio palikimo lobį atiduoti saugoti ir naudotis Lietuvai. Tik dar esą neaišku, kada ir kaip. Gal dar palaukim, pažiūrėkim...

Kiti kovingesnio būdo patriotai trumpai ir griežtai. Nel Bolševikams negalima nieko atiduoti. Niekada nepasitikėti, nes jie viską tik blogam panaudos. Nepamirškim, kad tebevyksta mirtina kova dėl Lietuvos išlaisvinimo...

Tretieji nei šiaip, nei taip. Bet priedainiai tie patys: palauksiu, pažiūrėsiu, laimė, aš turiu gerą želimą, kuri dar bent tris dešimtmečius mano archyvą prižiūrės, jį „garbių“ nešmes, kaip padarė trečioji svetimtautė Jurgio Savickio žmona su rašytojo rankraščių, arba kaip Bačiūno giminės „sutvarkė“ jo archyvinį sandėlį, kad ten ir Pulgio Andriūšo rašytos vėlionio biografijos rankraščių nebebuvo galima surasti...

O ką pirmiau tu pats manai, — paklausė ketvirtasis, — ką darytum mano vietoje ir ką iš tikrųjų darysi?

Kaip matot, mano anketa dar nedavė jokių tvirtų ir įtikinamų atsakymų. Gal nepataikiau į ką kreiptis. Man tačiau ir liko ausyje vienodas ir labai skystas skandavimas: „palaukim“, „nesukubėkim“, „pažiūrėsim“, „kaip nors susitvarkysim“. Tokie žodžiai — vien miglos ir nelaimė.

Pamačiau, kad reikės pačiam vie-

Adomas Galdikas (1893-1969)

nam ieškotis atsakymų. Tik kitiems dar neišdrįsau duoti kategoriškų patarimų. Svyravau. Dėl to, kad pats nežinojau ir dar nežinau „parities geriausio“ patarimo.

Man tik aišku, kad bet kokia reali ir gyvatinga „politika“ yra ir turi būti pragmatiška — vadinasi, pliusų ir minusų, pelno ir nuostolių, sėmių ir nesėmių atidus balansavimas, be abejo, siekiant pagal aplinkybes ko didžiausios naudos saviem principam.

Tad man jau nuo seniau atrodė, kad pvz. visos mūsų knygos siųsti-

pliusus ir minusus balansuojant, nėra ir nebus geresnio kelio, kaip visą sodrią išsiviusiųjų kultūrinę kromiką, visuomeninę ir dargi tam tikrą politinę dokumentaciją (bent nuorašais ar mikrofilmams) nukreipti į Lietuvą, kur jai tikroji vieta ir kur ji bus geriau išsaugota ir prasingiau panaudota. Tegu ir ne dabar, dar ne greit, bet laimingesnė ateinančių generacijų prosvaitėse.

Nuo tada čia jau labiau domėtis ir stebėti, kokią padėtį tenai: kaip sovietinės institucijos, mokslo ir valdžios organai elgiasi, kokius archy-

vų duomenis ir kaip panaudoja, sakysim, iš Lietuvos nepriklausomybės laikotarpio. Man labai įtartinai pakviopę pasibėjęs, kad Lietuvos kompartininkai istorikai ir sociologai Lietuvoje „nepriklausomybės“ žodį veikiuomet rašo tarp kabučių, o Baltijos tipo koliteratūrai drąsiai tvirtina, tik sovietinė Lietuvą esančią tikrai laisvą ir nepriklausomą.

Tokia taktika ir linija negali nedvokti — absurdas per didelis, per įžūlus, tiesiog per kvailas.

Šio proceso tegu ir vienašališkas, t.y. tik iš užsienio pusės stebėjimas mane greit atšaldė. Sakysčiau, gerokai, jei dar ne visiškai pakirto pasitikėjimą sovietinių įstaigų, jų istorikų bei literatų gera valia ir objektyvumu. Kartais galbūt tai ne asmeniškai atskirų rašytojų blogos valios manifestacija, kiek padarinys pačios sovietinės sistemos imperatyvų, įprastų kompartijos metodų ir ypač vadinamosios „lenininės moralės“, kuri šiaip ir neblogų žmonių intencijas bei poelgius neišvengiamai žaloja, apgailėtina juos paver-

ti Lietuvos diplomatai Jurgį Baltrušaitį. Na, žinoma, jis rusiškai rašė eilėraščius, vedęs rusę žmoną, gerai sugyvenęs su pažangiausiais rusų rašytojais. Tada dabar (rusifikacijos gadinėje) geri duomenys, tokie žmonės labiau vertinami, jiems surandama šiltesnių žodžių. Ir „susiškoma“, kad tokiem turėjo būti nelengva dirbti buržuazinės Lietuvos valdančios klasės tarnyboje — kaip Baltrušaitiui, kuriam teko būti Lietuvos įgaliotu ministru Maskvoje anais nepriklaistingos sovietinės santvarkos laikais.

Pasakodamas poeto ir ministro Jurgio istoriją, kritikas daugiausiai remiasi Baltrušaitio šoferio „memuarais“, o ne paties poeto ir jo veiklą lydėjusių kitokių dokumentų duomenim. Iš kone dviejų dešimtmečių Baltrušaitio diplomatinės veiklos Maskvoje, iš gausaus mūsų buv. užsienio reikalų ministerijos archyvo komunistas literatas suieško ir ištraukia tik porą Maskvos pasiuntinybės sekretoriaus skundikiškų „špagalkų“ Kaunui ir vieną kitą didžiai liūdno tono po-

etų. Viena iš jų, pabrėžiant faktą, kaip sovietinės Lietuvos valdžia, saugumo organai ir teismai žiūrį jau ne į kokių diplomatinių ar literatūrinių, bet į vėlesnės politinės bei rezistencinės veiklos dokumentų telkimą Lietuvos istorijos archyvam.

1978 m. balandžio 14 dieną Balyš Gauskas sovietinio teismo sprendimu (be teisės apeliuoti) nusmerkiamas 15 metų kalėjimo ir ištreimimo už tai, kad savo bute laikė kelias netarybinio turinio knygas, sudarinėjo žuvusių ir nuteistų lietuvių partizanų pavarčių sąrašą ir apskritai telkė Lietuvos pokario rezistencijos įvykių dokumentaciją. Sprendimas buvo viešai paskelbtas su visokiais įprastiniais enkavedistinio stiliaus pasūdymais, bet jo esmė aiški ir paprasta: jeigu kas ne-

eto Baltrušaitio nusiskundimą, kad jis už savo darbą Kaune tik „apjuokiamas“, „suspaudytas“ ir kad jo nervai toliau nebeįsilaikysia. Visai tai dirbtinai sudėstyta, siekiant sukelti pasibjaurėjimo įspūdį laisvosios Lietuvos diplomatinės tarnybos užkulisiais, kartu aiškinant, kad Jurgis Baltrušaitis neva „smerkė gėdingą lietuvių buržuazijos elgesį Rusijoje“, už ką jis sulaukėvis tik priekaištų, „balsaus šnipavimo“, todėl neva sakęs: „Matau, greit bus galas, geriau eisiu pas Kapsuką dirbti“ (p. 82)...

Iš čia matom, kaip toli gali nuslysti tarybinės literatūros mokslas, „paremtas“ diplomatijos archyvo dokumentais.

Dar anksčiau už tas „diplomatines“ manipuliacijas mane buvo nustebinęs rašytojas Gabrielės Petkevičaitės - Bitės Pirmojo pasaulinio karo dienoraštis, įdėtas Vilniuje išleistų jos raštų šeštajame tome. Dienoraštis buvo labai įdomus ir mielas, nes aprašinėjo kaimus, miestelius ir valsčius, kuriame gimiau, ir žmones ir jų nuotykius, tas pačias Rozalimo ir Padubysio dvarininkų „politikas“, kurias vėliau dar matydavau vaikščiojančias ir, kai jau buvau paaugęs moksleivis, kartais pasikalbėdavau.

Visiem mum šilta bent valandėlei sugrįžti į gimtosius namus ir laukus. Skaltai tati gerėdamasis, tik jį pabaigą pradėtu sutrikti, pasimetu, tiesiog nebetikiu, kad čia kalba ta pati Bitė. Kaip galėjo atsitikti, kad rašytoja patriotė, intensyviai bodėdamasi rusų ir vokiečių okupacijom, kaip gervė giedros vis trokšusi Lietuvai laisvės, pagaliau jos sulaukusi ir, būdama vyriausia amžiumi, atidariusi atgimusios Lietuvos Steigiamojo Seimo pirmąjį posėdį, kaip čia atsitiko, kad tą entuziastingiausią ano pokario laikotarpį ji toliau aprašinėja kažkokiomis išsiblaškusiom, blogai surišamom skeveldrom, paviršutiniškai, vėl prabėgom, akcentu daugiausia dė-

damas į nusivylimą ir Lietuvos nepriklausomybę, ir ypač josios vadovalais.

Netrukus pro Los Angeles pravažiavo vienas simpatiškas ir partiškai kvalifikuotas tarybinis literatūros istorijos profesorius. Atsitiktinai susitikęs, besikalbant ir klausiu (šimtis pykčių, vieną neatsargų žodį įpindamas):

— Kaip iš tikrųjų buvo su tuo Bitės dienoraščiu? Ar tik jis nesuklastotas?

Profesorius man išdėsto šaltai ir beveik su nepasitenkinimu:

— Nel Gerai žinau ir pažįstu tų knygų redaktorius. Anksčiau gal kartais ir pasitaikydavo prasilenkimų su autorių mintimis, sudarykymų. Bet dabar griežčiausiai laikomasi savelko principo: nieko neperdirbinėti, nieko neklasztoti. Dėl specifinių mūsų dabartinių sąlygų ir aplinkybių, na, suprantat, koks nors tekstas gali būti šen ten sutrumpintas, vienas kitas puslapis praleidžiamas, bet tik jau ne suklastotas!

Tokio paaikškinimo man visiškai užteko. Vadinasi, „nieko neklasztojant“, tik „šen ten sutrumpinant“ ir atsižvelgiant į šolaikinio gyvenimo reikalavimus, galima skaitytojui pateikti ir tokį Bitės dienoraštį, kur jį, Steigiamojo Seimo pirmininkę, pristigą džiaugsmo žodžių ir „dargi nusivilia visą amžių lauktąją Lietuvos nepriklausomybės aušrą.

Prisiminkim dar vieną atvejį — neseną, bet rodos iškalbingiausią. Tai pabrėžtinai paliudytas faktas, kaip sovietinės Lietuvos valdžia, saugumo organai ir teismai žiūrį jau ne į kokių diplomatinių ar literatūrinių, bet į vėlesnės politinės bei rezistencinės veiklos dokumentų telkimą Lietuvos istorijos archyvam.

1978 m. balandžio 14 dieną Balyš Gauskas sovietinio teismo sprendimu (be teisės apeliuoti) nusmerkiamas 15 metų kalėjimo ir ištreimimo už tai, kad savo bute laikė kelias netarybinio turinio knygas, sudarinėjo žuvusių ir nuteistų lietuvių partizanų pavarčių sąrašą ir apskritai telkė Lietuvos pokario rezistencijos įvykių dokumentaciją. Sprendimas buvo viešai paskelbtas su visokiais įprastiniais enkavedistinio stiliaus pasūdymais, bet jo esmė aiški ir paprasta: jeigu kas ne-

eto Baltrušaitio nusiskundimą, kad jis už savo darbą Kaune tik „apjuokiamas“, „suspaudytas“ ir kad jo nervai toliau nebeįsilaikysia. Visai tai dirbtinai sudėstyta, siekiant sukelti pasibjaurėjimo įspūdį laisvosios Lietuvos diplomatinės tarnybos užkulisiais, kartu aiškinant, kad Jurgis Baltrušaitis neva „smerkė gėdingą lietuvių buržuazijos elgesį Rusijoje“, už ką jis sulaukėvis tik priekaištų, „balsaus šnipavimo“, todėl neva sakęs: „Matau, greit bus galas, geriau eisiu pas Kapsuką dirbti“ (p. 82)...

Iš čia matom, kaip toli gali nuslysti tarybinės literatūros mokslas, „paremtas“ diplomatijos archyvo dokumentais.

Dar anksčiau už tas „diplomatines“ manipuliacijas mane buvo nustebinęs rašytojas Gabrielės Petkevičaitės - Bitės Pirmojo pasaulinio karo dienoraštis, įdėtas Vilniuje išleistų jos raštų šeštajame tome. Dienoraštis buvo labai įdomus ir mielas, nes aprašinėjo kaimus, miestelius ir valsčius, kuriame gimiau, ir žmones ir jų nuotykius, tas pačias Rozalimo ir Padubysio dvarininkų „politikas“, kurias vėliau dar matydavau vaikščiojančias ir, kai jau buvau paaugęs moksleivis, kartais pasikalbėdavau.

Visiem mum šilta bent valandėlei sugrįžti į gimtosius namus ir laukus. Skaltai tati gerėdamasis, tik jį pabaigą pradėtu sutrikti, pasimetu, tiesiog nebetikiu, kad čia kalba ta pati Bitė. Kaip galėjo atsitikti, kad rašytoja patriotė, intensyviai bodėdamasi rusų ir vokiečių okupacijom, kaip gervė giedros vis trokšusi Lietuvai laisvės, pagaliau jos sulaukusi ir, būdama vyriausia amžiumi, atidariusi atgimusios Lietuvos Steigiamojo Seimo pirmąjį posėdį, kaip čia atsitiko, kad tą entuziastingiausią ano pokario laikotarpį ji toliau aprašinėja kažkokiomis išsiblaškusiom, blogai surišamom skeveldrom, paviršutiniškai, vėl prabėgom, akcentu daugiausia dė-

damas į nusivylimą ir Lietuvos nepriklausomybę, ir ypač josios vadovalais.

Netrukus pro Los Angeles pravažiavo vienas simpatiškas ir partiškai kvalifikuotas tarybinis literatūros istorijos profesorius. Atsitiktinai susitikęs, besikalbant ir klausiu (šimtis pykčių, vieną neatsargų žodį įpindamas):

— Kaip iš tikrųjų buvo su tuo Bitės dienoraščiu? Ar tik jis nesuklastotas?

Profesorius man išdėsto šaltai ir beveik su nepasitenkinimu:

— Nel Gerai žinau ir pažįstu tų knygų redaktorius. Anksčiau gal kartais ir pasitaikydavo prasilenkimų su autorių mintimis, sudarykymų. Bet dabar griežčiausiai laikomasi savelko principo: nieko neperdirbinėti, nieko neklasztoti. Dėl specifinių mūsų dabartinių sąlygų ir aplinkybių, na, suprantat, koks nors tekstas gali būti šen ten sutrumpintas, vienas kitas puslapis praleidžiamas, bet tik jau ne suklastotas!

Tokio paaikškinimo man visiškai užteko. Vadinasi, „nieko neklasztojant“, tik „šen ten sutrumpinant“ ir atsižvelgiant į šolaikinio gyvenimo reikalavimus, galima skaitytojui pateikti ir tokį Bitės dienoraštį, kur jį, Steigiamojo Seimo pirmininkę, pristigą džiaugsmo žodžių ir „dargi nusivilia visą amžių lauktąją Lietuvos nepriklausomybės aušrą.

Prisiminkim dar vieną atvejį — neseną, bet rodos iškalbingiausią. Tai pabrėžtinai paliudytas faktas, kaip sovietinės Lietuvos valdžia, saugumo organai ir teismai žiūrį jau ne į kokių diplomatinių ar literatūrinių, bet į vėlesnės politinės bei rezistencinės veiklos dokumentų telkimą Lietuvos istorijos archyvam.

1978 m. balandžio 14 dieną Balyš Gauskas sovietinio teismo sprendimu (be teisės apeliuoti) nusmerkiamas 15 metų kalėjimo ir ištreimimo už tai, kad savo bute laikė kelias netarybinio turinio knygas, sudarinėjo žuvusių ir nuteistų lietuvių partizanų pavarčių sąrašą ir apskritai telkė Lietuvos pokario rezistencijos įvykių dokumentaciją. Sprendimas buvo viešai paskelbtas su visokiais įprastiniais enkavedistinio stiliaus pasūdymais, bet jo esmė aiški ir paprasta: jeigu kas ne-

eto Baltrušaitio nusiskundimą, kad jis už savo darbą Kaune tik „apjuokiamas“, „suspaudytas“ ir kad jo nervai toliau nebeįsilaikysia. Visai tai dirbtinai sudėstyta, siekiant sukelti pasibjaurėjimo įspūdį laisvosios Lietuvos diplomatinės tarnybos užkulisiais, kartu aiškinant, kad Jurgis Baltrušaitis neva „smerkė gėdingą lietuvių buržuazijos elgesį Rusijoje“, už ką jis sulaukėvis tik priekaištų, „balsaus šnipavimo“, todėl neva sakęs: „Matau, greit bus galas, geriau eisiu pas Kapsuką dirbti“ (p. 82)...

Iš čia matom, kaip toli gali nuslysti tarybinės literatūros mokslas, „paremtas“ diplomatijos archyvo dokumentais.

Dar anksčiau už tas „diplomatines“ manipuliacijas mane buvo nustebinęs rašytojas Gabrielės Petkevičaitės - Bitės Pirmojo pasaulinio karo dienoraštis, įdėtas Vilniuje išleistų jos raštų šeštajame tome. Dienoraštis buvo labai įdomus ir mielas, nes aprašinėjo kaimus, miestelius ir valsčius, kuriame gimiau, ir žmones ir jų nuotykius, tas pačias Rozalimo ir Padubysio dvarininkų „politikas“, kurias vėliau dar matydavau vaikščiojančias ir, kai jau buvau paaugęs moksleivis, kartais pasikalbėdavau.

Visiem mum šilta bent valandėlei sugrįžti į gimtosius namus ir laukus. Skaltai tati gerėdamasis, tik jį pabaigą pradėtu sutrikti, pasimetu, tiesiog nebetikiu, kad čia kalba ta pati Bitė. Kaip galėjo atsitikti, kad rašytoja patriotė, intensyviai bodėdamasi rusų ir vokiečių okupacijom, kaip gervė giedros vis trokšusi Lietuvai laisvės, pagaliau jos sulaukusi ir, būdama vyriausia amžiumi, atidariusi atgimusios Lietuvos Steigiamojo Seimo pirmąjį posėdį, kaip čia atsitiko, kad tą entuziastingiausią ano pokario laikotarpį ji toliau aprašinėja kažkokiomis išsiblaškusiom, blogai surišamom skeveldrom, paviršutiniškai, vėl prabėgom, akcentu daugiausia dė-

damas į nusivylimą ir Lietuvos nepriklausomybę, ir ypač josios vadovalais.

Netrukus pro Los Angeles pravažiavo vienas simpatiškas ir partiškai kvalifikuotas tarybinis literatūros istorijos profesorius. Atsitiktinai susitikęs, besikalbant ir klausiu (šimtis pykčių, vieną neatsargų žodį įpindamas):

— Kaip iš tikrųjų buvo su tuo Bitės dienoraščiu? Ar tik jis nesuklastotas?

Profesorius man išdėsto šaltai ir beveik su nepasitenkinimu:

— Nel Gerai žinau ir pažįstu tų knygų redaktorius. Anksčiau gal kartais ir pasitaikydavo prasilenkimų su autorių mintimis, sudarykymų. Bet dabar griežčiausiai laikomasi savelko principo: nieko neperdirbinėti, nieko neklasztoti. Dėl specifinių mūsų dabartinių sąlygų ir aplinkybių, na, suprantat, koks nors tekstas gali būti šen ten sutrumpintas, vienas kitas puslapis praleidžiamas, bet tik jau ne suklastotas!

Tokio paaikškinimo man visiškai užteko. Vadinasi, „nieko neklasztojant“, tik „šen ten sutrumpinant“ ir atsižvelgiant į šolaikinio gyvenimo reikalavimus, galima skaitytojui pateikti ir tokį Bitės dienoraštį, kur jį, Steigiamojo Seimo pirmininkę, pristigą džiaugsmo žodžių ir „dargi nusivilia visą amžių lauktąją Lietuvos nepriklausomybės aušrą.

Prisiminkim dar vieną atvejį — neseną, bet rodos iškalbingiausią. Tai pabrėžtinai paliudytas faktas, kaip sovietinės Lietuvos valdžia, saugumo organai ir teismai žiūrį jau ne į kokių diplomatinių ar literatūrinių, bet į vėlesnės politinės bei rezistencinės veiklos dokumentų telkimą Lietuvos istorijos archyvam.

1978 m. balandžio 14 dieną Balyš Gauskas sovietinio teismo sprendimu (be teisės apeliuoti) nusmerkiamas 15 metų kalėjimo ir ištreimimo už tai, kad savo bute laikė kelias netarybinio turinio knygas, sudarinėjo žuvusių ir nuteistų lietuvių partizanų pavarčių sąrašą ir apskritai telkė Lietuvos pokario rezistencijos įvykių dokumentaciją. Sprendimas buvo viešai paskelbtas su visokiais įprastiniais enkavedistinio stiliaus pasūdymais, bet jo esmė aiški ir paprasta: jeigu kas ne-

eto Baltrušaitio nusiskundimą, kad jis už savo darbą Kaune tik „apjuokiamas“, „suspaudytas“ ir kad jo nervai toliau nebeįsilaikysia. Visai tai dirbtinai sudėstyta, siekiant sukelti pasibjaurėjimo įspūdį laisvosios Lietuvos diplomatinės tarnybos užkulisiais, kartu aiškinant, kad Jurgis Baltrušaitis neva „smerkė gėdingą lietuvių buržuazijos elgesį Rusijoje“, už ką jis sulaukėvis tik priekaištų, „balsaus šnipavimo“, todėl neva sakęs: „Matau, greit bus galas, geriau eisiu pas Kapsuką dirbti“ (p. 82)...

Iš čia matom, kaip toli gali nuslysti tarybinės literatūros mokslas, „paremtas“ diplomatijos archyvo dokumentais.

Dar anksčiau už tas „diplomatines“ manipuliacijas mane buvo nustebinęs rašytojas Gabrielės Petkevičaitės - Bitės Pirmojo pasaulinio karo dienoraštis, įdėtas Vilniuje išleistų jos raštų šeštajame tome. Dienoraštis buvo labai įdomus ir mielas, nes aprašinėjo kaimus, miestelius ir valsčius, kuriame gimiau, ir žmones ir jų nuotykius, tas pačias Rozalimo ir Padubysio dvarininkų „politikas“, kurias vėliau dar matydavau vaikščiojančias ir, kai jau buvau paaugęs moksleivis, kartais pasikalbėdavau.

Visiem mum šilta bent valandėlei sugrįžti į gimtosius namus ir laukus. Skaltai tati gerėdamasis, tik jį pabaigą pradėtu sutrikti, pasimetu, tiesiog nebetikiu, kad čia kalba ta pati Bitė. Kaip galėjo atsitikti, kad rašytoja patriotė, intensyviai bodėdamasi rusų ir vokiečių okupacijom, kaip gervė giedros vis trokšusi Lietuvai laisvės, pagaliau jos sulaukusi ir, būdama vyriausia amžiumi, atidariusi atgimusios Lietuvos Steigiamojo Seimo pirmąjį posėdį, kaip čia atsitiko, kad tą entuziastingiausią ano pokario laikotarpį ji toliau aprašinėja kažkokiomis išsiblaškusiom, blogai surišamom skeveldrom, paviršutiniškai, vėl prabėgom, akcentu daugiausia dė-

damas į nusivylimą ir Lietuvos nepriklausomybę, ir ypač josios vadovalais.

Netrukus pro Los Angeles pravažiavo vienas simpatiškas ir partiškai kvalifikuotas tarybinis literatūros istorijos profesorius. Atsitiktinai susitikęs, besikalbant ir klausiu (šimtis pykčių, vieną neatsargų žodį įpindamas):

— Kaip iš tikrųjų buvo su tuo Bitės dienoraščiu? Ar tik jis nesuklastotas?

Profesorius man išdėsto šaltai ir beveik su nepasitenkinimu:

— Nel Gerai žinau ir pažįstu tų knygų redaktorius. Anksčiau gal kartais ir pasitaikydavo prasilenkimų su autorių mintimis, sudarykymų. Bet dabar griežčiausiai laikomasi savelko principo: nieko neperdirbinėti, nieko neklasztoti. Dėl specifinių mūsų dabartinių sąlygų ir aplinkybių, na, suprantat, koks nors tekstas gali būti šen ten sutrumpintas, vienas kitas puslapis praleidžiamas, bet tik jau ne suklastotas!

Tokio paaikškinimo man visiškai užteko. Vadinasi, „nieko neklasztojant“, tik „šen ten sutrumpinant“ ir atsižvelgiant į šolaikinio gyvenimo reikalavimus, galima skaitytojui pateikti ir tokį Bitės dienoraštį, kur jį, Steigiamojo Seimo pirmininkę, pristigą džiaugsmo žodžių ir „dargi nusivilia visą amžių lauktąją Lietuvos nepriklausomybės aušrą.

Prisiminkim dar vieną atvejį — neseną, bet rodos iškalbingiausią. Tai pabrėžtinai paliudytas faktas, kaip sovietinės Lietuvos valdžia, saugumo organai ir teismai žiūrį jau ne į kokių diplomatinių ar literatūrinių, bet į vėlesnės politinės bei rezistencinės veiklos dokumentų telkimą Lietuvos istorijos archyvam.

197

"Esu laimingas, jog galėsiu susitikti"...

Pokalbis su kompozitorium Jeronimu Kačinsku

Didysis kompozitorius Jeronimo Kačinsko kūrinų koncertas Chicagoje jau tik už savaitės, spalio 25 d. — šeštadienį, 7 val. vak. Marijos aukštesniosios mokyklos auditorijoje. Visai muzikinei Chicagai tai nepaprasta naujiena. Koncertan atvyksta ne tik pats kompozitorius, bet ir programos atlikėjai iš Amerikos rytinio pakraščio. Tenai, J. Kačinsko kūrinius atliekant amerikiečių auditorijai, muzikinės publikos netrūksta. Juo labiau Chicago koncerte neturėtų stokoti lietuviškosios publikos ir jos dėmesio savajam kompozitoriui. Tad smagus laukimo nuotaikoj, koncertui artėjant, užkalbiname čia patį Jeronimą Kačinską.

— Čikagiečiai jau laukia Jūsų kūrinių koncerto ir turbūt kiekvienas norėtų apie tai su Jumis pasikalbėti. Tad, jei būtų met arčiau, neatsigintumėt. Bet su Jeronimu Kačinsku muzikiniemis temomis šneketėti tikriausiai norėtų kiekvienas lietuvis kultūrininkas, nežiūrint, kur jis begyventų. Šitai jausdami, norime Jus užkalbinti "Draugo" kultūrinio puslapio: tegu kiekvienas skaitytojas jaučiasi su Jumis besikalbąs.

— Išeivijos muzikiniame gyvenime vieno kompozitoriaus kūrinių viso vakaro koncertas yra tikrai maloni retenybė. Sakytai, aplamai, plačiau muzikos pasaulyje tokie vieno kompozitoriaus koncertai yra dažnas reiškinys? Kaip juos priima publika?

— Nesakyčiau, kad tokie koncertai yra dažni. Daugiausia tokio pobūdžio renginiai daromi kompozitoriaus amžiams ar darbo sukaikišiai paminėti. Būsimas koncertas su tuo neturi nieko bendro, tačiau tai nereiškia, kad jie galimi kitais atvejais: ypač, kai kompozitoriaus kūryba publikai yra mažai žinoma. Aš esu labai dėkingas Lietuvių fondui ir gerbiu tuos žmones, kurie ryžosi įvykdyti tokį sumanymą. Stengsiuos, kiek tik galėsiu, nepavilti jų lūkesčių. Iš kitos pusės, vieno kompozitoriaus kūrinių koncertas ryškiau atskleidžia jo kūrybą, be to, įprastina publika išsiklausyti į jo muzikos charakterį. Atsitinka, kad mažiau prieinami ar suprantami kūriniai, koncerto eiga vykstant, sudaro tam tikrą atmosferą, kuri padeda klausytojui geriau pažinti kompozicinius įmantrumus.

— Čikagiečių koncerto programa, be to, jau yra grota ten Amerikos rytiniame pakraštyje? O gal Chicagoje pramatomi ir kai kurie programos pakitimai?

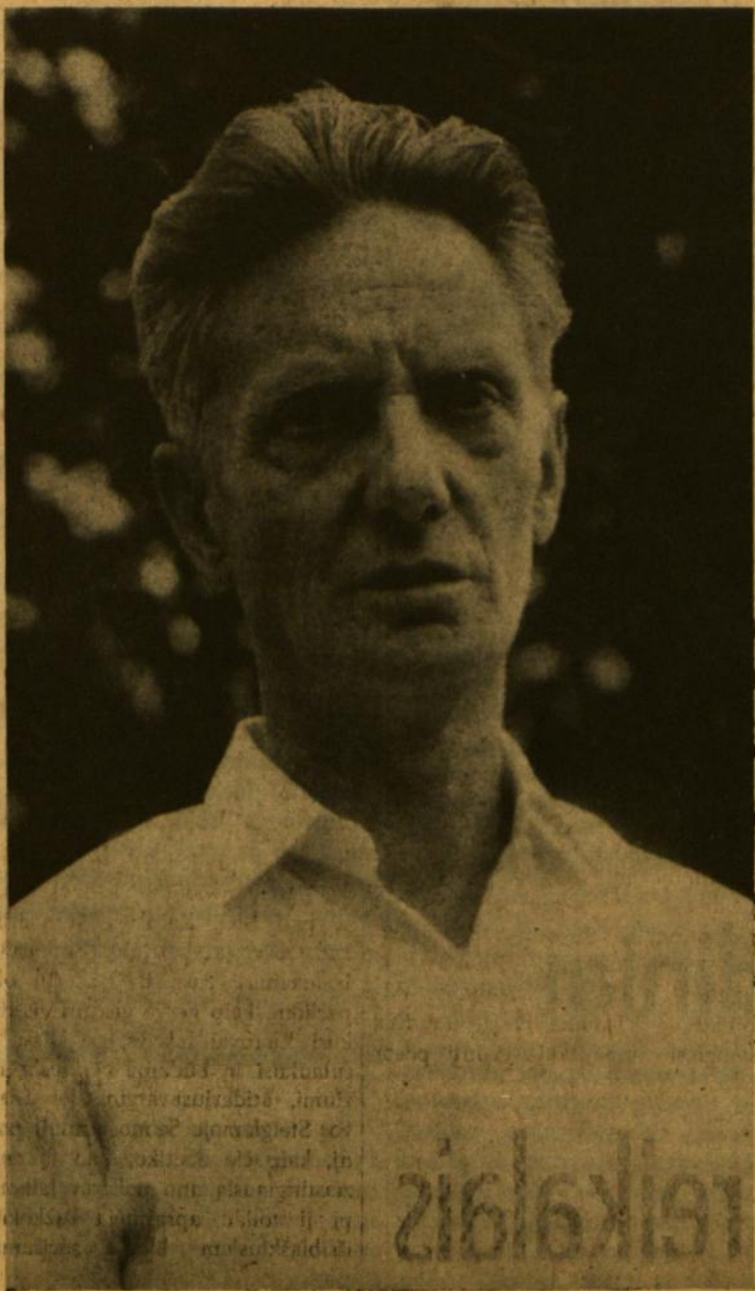
— Prie to, kas buvo grojama New Yorke, bus pridėti dar du lietuvių liaudies stiliuje parašyti kūrinių.

— Ar koncerte atliekamus dalykus iš savo kūrybos lobia atrinkote patys, ar buvo kokie pagėdavimai ir iš koncerto rengėjų?

— Rengėjai suteikė man visiška laisvę pasirinkti kūrinius, taigi pats juos ir atrinkau.

— Kurios Jūsų kūrinius Chicagoje išgirsime ir kodėl juos pasirinkote?

— Parinkau muziką, parašytą maždaug 20 metų laikotarpyje, išskyrus dainas mišriam chorui, kurios buvo sukomponuotos įvairiomis progom. Vėliau vienas amerikietis muzikas sudarė iš jų visą ciklą. Taip ir liko toks jų atlikimo būdas. Metams slenkant, mano kūryba keitėsi. Nors stilius, palyginti

Kompozitorius Jeronimas Kačinskas

Nuotr. V. Maželis

modernus, visapj įvairavo. Pasakutiniuoju laikų parašiau keletą neilgų kūrinių, pavartodamas lietuvių liaudies motyvų, melodijų ir ritmų elementus. Jūs atitinkamai ir pavadinau: Trys liaudies dainos, Lietuviška poema, Lietuviškas trio.

Rengėjams patariau ribotis mažų kamerinių sąstatu, nes samdyti orkestrą šiais laikais per brangu.

Kvintetas, Keturių miniatiūrų ir Atspindžiai daugiau bendrinio šios epochos stilių pobūdžio. Choro dainose, kaip man atrodo, atsispindi daugiau lietuviška spalva, išraiška ir nuotaika. Bet apie tai spręsti publika ir kritikai.

Neramios mintys skaudžiais reikalais

(Atkelta iš 2 psl.)

namieji archyvai Amerikoje bei šiaip jau išblaškytos kolekcijos po platuji pasaulį ir po kai kurių kraštų universitetus vis tiek neišsprendžia pagrindines problemas, kuri būtų reikalingiausios ir pati svarbiausia lietuvių kultūros apsaugai ir tautinės istorijos labui.

Būtent — ar mes suprantam, ar norim, sugebam ir esam pajėgūs įkurti išeivijoje kultūros rūmus arba didesnio masto muziejų, ar bent šiaurės aplinkties tautinį archyvą (dar nesvarbu, kaip tat pavadintume), kur mūsų kultūrinė ir kitokla dokumentacija rastų saugią vietą, kompetentingą priežiūrą, parankias tos medžiagos tyrinėjimo ir panaudojimo galimybes?

Tatai svarbiausia.

Ir viskas. Ir čia jau galėčiau sustoti. Bet verskim dar vieną — ir jau paskutinį puslapį. Mat sunku suturėti keletą asmenišku nuomonių, išlieti viltį ir nevilgtį, tą praeitą širdies patetiką ir liūdesio giesmelę.

— Kiek teko nugirsti, ir progamos atlikėjai bus visi bostoniečiai? Kaip susidarė šis atlikėjų kolektyvas ir kaip jį galėtumėt apibūdinti?

— Visi atlikėjai yra Berklee muzikos kolegijos dėstytojai arba studentai. Nei instrumentalistai, nei choro nariai nesudaro pastovių grupių. Kolegijos mokymasis personalas, o studentija tuo labiau, kiekvieną metą gerokai keičiasi. Tačiau, reikia pažymėti, jog tai gal yra vienintelė kolegija šiam krašte, kurį turi tokią bendradarbiavimo dvasią. Ši aplinkybė padėjo realizuoti ir kelionę į Chicago.

— Kaip aplamai vertinate dabarties muzikos kūrybinius kelius

ir lietuvių juose reikšimą išeivijoje ir tėvynėje?

Kaip šio šimtmečio visas gyvenimas, taip ir muzikos kūrybinis kelias svaidsi isteriško pasaulio verpetuose pasireiškdamas kraštutinėmis, kartais tiesiog gąsdinančiomis išraiškomis. Nors ir taip, negalima paneigti, kad ir juse pasitaiko vertingų kūrybinių polėkių. Tik laikas išsijos pelus nuo grūdų.

Kokią poziciją kūrybinėje tėkmėje užima lietuviai, sunku atsakyti. Tai parodys ateitis. Išeivijos muzika reikšiasi daugiau pripuolamais prasiveržimais. Tėvynėje Vakarų pasaulio muzikos meno kryptys lietuvių kūryboje plačiai šakojasi ir užima svarbią vietą Europos kontinento kultūriname išsivystyme.

— Ar koks nors lietuviškas muzikos bruožas gali egzistuoti ir šių laikų muzikos raidoje ir ar jis yra mūsųose lengvai užčiuopiamas?

— Be abejo, lietuvių menininkas, augęs savo krašte, pasisavinęs to krašto papročius ir brendęs savo tautos aplinkoje, turi savų bruožų ir šių laikų muzikos raidoje, tačiau visa tai ne taip jau lengvai pastebima. Visai kas kita, kai kompozitorius remias lietuvių liaudies kūrybinę medžiagą. Tokioji muzikoj žymiai ryškiau atsispindi lietuviškas kūrėjo charakteris, jei, žinoma, jis yra pakankamai subrendęs ir pasiruošęs tam uždaviniui.

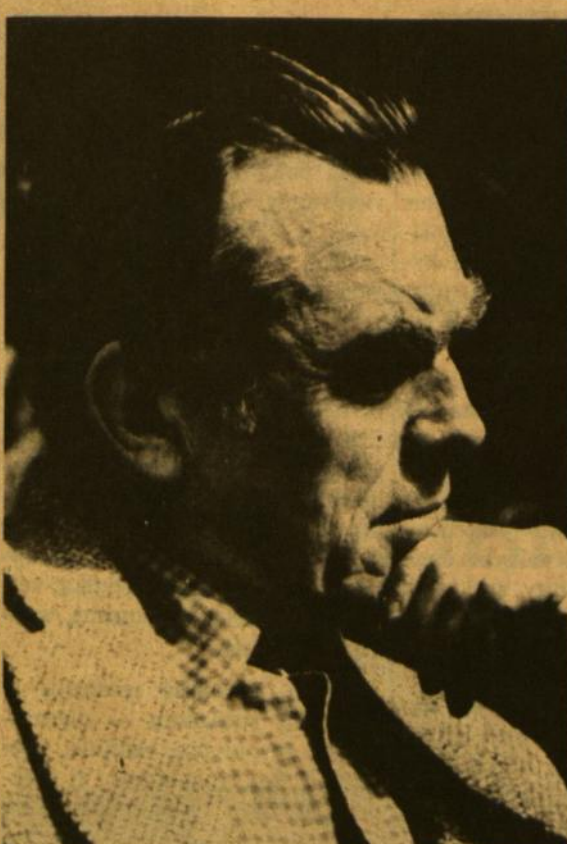
— Ir koks būtų Jūsų paskutinis žodis čikagiečiams prieš pat koncertą?

— Esu laimingas, jog galėsiu susitikti su veiklia ir neenuilstama Chicago lietuvių visuomene ir jos darbuotojais bei kultūrininkais koncerto garsų atmosferoje. Nevažiuoju jus kaip nors nustebinti savo kukliais meno darbais, tik noriu nors dalinai pasidailinti su jumis tuo, ką esu atlikęs, gyvendamas šiame krašte.

Pašnekesį baigus, visa lietuviškoji Chicago ir visi šonysčiai „Draugo“ skaitytojai kartu su čia rašančiu pokalbininku linki kompozitoriui Jeronimui Kačinskui gražios kelionės Chicagon ir taria: Iki pasimatymo koncerte!

k. brd.

Czeslaw Milosz - Nobelio laureatas

Šių metų Nobelio literatūros premijos paskyrimas egziliui Czesław'ui Miłosz'ui buvo maloni staigmena ypač mums, lietuviams. Laureatas yra gimęs 1911 m. Lietuvoje, netoli Nevėžio upės ir Kėdainių. Išsimokalinio Vilniaus universitete. 1939 m. Lenkijai žlugus, „Naujosios Romuvos“ redaktorius Juozo Keluocio globojamas, kurį laiką buvo prisiglaudęs Kaune, kol jam buvo sudarytos

sąlygos išvykti toliau į Vakarus. Visa Czesław'o Miłosz'o poezija, proza ir kitos knygos parašytos lenkų kalba. Tačiau savo gimtajam kraštui Lietuvai ir lietuviams autorius niekada nėra atsidėjęs palankių jausmų ir bičiulytės.

Turint mintį lenkų literatūrą, tai jau antras jos raidoje kartas, kai į jai pasiekia savo viršūnę kaip tik išeivijoje, kuriama egziliu. Tokį lenkų literatūros aukso amžių 19 šimtmeetyje sukūrė Vakarų Europoje egzilai Adomas Mickevičius, Julius Slovackis ir Cyprianas Norvidas. O dabar štai vėlgi egzilas Czesław'as Miłosz'as ją iškėlė net į Nobelio premijos garbę.

Viso to akivaizdoje ar nereikėtų ir mums, lietuviams, skirti daugiau ir rimtesnio dėmesio savi šiaurės išeivijos literatūrai. Ir tai turėtų daryti ne vien ištikimieji jos skaitytojai, bet ir šios srities akademikai, rašdami literatūrinės studijas bei planuodami programas įvairiems suvažiavimams, mokslo ir kūrybos simpoziumams ir kitomis panašiomis progomis.

Czesław'o Miłosz'o poezijos rinktinė lietuvių kalba „Literatūros Lankų“ buvo išeivijoje išleista 1955 m. Knyga pavadinta „Epochos sąmoningumo poezija“. Ją sudėgavo ir visus eilėraščius lietuvių kalbon išvertė Juozas Kėkštas. Laidins liuksusinio didelio formato, 94 psl. Pradžioje įdėtas netrumpas įvadas, parašytas paties Czesław'o Miłosz'o, o gale Alfonso Nykos-Niliūno užsklandinis raštas.

Šia proga tik kelios citatos iš paties Czesław'o Miłosz'o anos lietuviškosios rinktinės įvado:

„Gimiau 1911 m. prie Nevėžio, netoli Kėdainių, ir mano dokumentuose, žinoma, neminima nei pievų spalva, nei dainų aidai, kurie ateidavo vakarais iš užupio kaimų. Tik sausas įrašas: Sateiniai, Lietuva“.

„Šios knygos eilėraščiai nėra išversti į „svetimą“ kalbą. Juk aš šią kalbą girdėjau aplink save vaikystėje. Juozas Kėkštas grąžina mūsų bendrajai tėvynei tai, kas diidele dalimi yra jos nuosavybė“.

„Išmėtyti po visus kontinentus, mes sudarome bendruomenę. Mus jungia ištikimybė visam tam, kas nepasistina nei skaitytojų akiečių, nei garbė, nei kitam kuriam pelne. Šiandien eilėraščiai, išleisti lietuvių ar lenkų kalba, tai lyg tas rankraštis, įdėtas į butelį ir trenktas į jūrą“.

Ir štai bent pora Czesław'o Miłosz'o eilėraščių, išverstų lietuvių kalbon.

MITTELBERGHEIM

Stanislavui Vincenzui

Vynas miega Reino ažuolo statinėse. Mane išbudina mažos bažnyčios varpas. Tarp vynuogynų Mittelbergheime. Girdžiu, kaip šaltinėlis teška rentiny, kaip klumpės Kaukšenoje gėdvė. Džiūvančios tabakų Palėpėje, ir plūgiai, ir mediniai ratai, ir slaitai, ir ruduo šalia manęs.

Dar tebesu užsimerkęs. Neragink, Ugnie, galybė, jėga, dar ne laikas. Daug metų gyvenau ir lyg šiame sapne Jutau, kad siekiu nutolstančią ribą, Kur išsipildo garsas ir spalva. Ir susijungia žemiškosios būtytys. Prievarta lūpy man dar neatverki, Leisk man tikėti, viltis, jog pasieksiu, Stabtelėti duok man Mittelbergheime.

Žinau, kad privalau. Šalia manęs Ruduo, mediniai ratai ir tabako lapai Palėpėje. Ir ščia, ir visur. Manoji žemė, kur beatsigręžčiau. Vis viena, kokia kalba beįgirsčiau Mylinčių šneką ir vaiko dainelę. Aš, laimingesnis nei kiti, paimsiu Šypseną, žvilgsnį, žvaigždę, šilko klostę Ties kelių linija. Giedras, akydas Žingsniuosiu slaitais, švytint švelniai dienai, Virš upių, miestų, plentų, papročių. Ugnie, galybė, jėga, laikanti mane Ant delno, suaužyto rankšlėmis, Nelyginant didžiais tarpekliais, iškedentais.

Vasario vėjo. Teikianti tvirtybės Išgąsčio mirksnį, nerimo savaitę, Ne laikas dar, tegul subręsta vynos, Tegul keleiviai miega Mittelbergheime.

Išvertė Tomas Venclova „Balsas“, iš pasaulinės poezijos. Išleista „Ateities“ 1979 m.

ZEMĖ

Mano saldžioji Europos tėvyne, Peteliškė, ant tavo gelių tūpdama, sparnus krauju vilgo, Tulpių nasruose kaupiasi kraujas, Vijoklių dugne žvaigždė žiba Ir plauja grūdus tavo javo.

Tavo žmonės šildo pamėlusias rankas Prie vaškinės gelių grabnyčios Ir laukuose klausosi kaip vėjas rauda Sukryžuotų ginklų vamzdžiuose.

Tu esi žemė, kur kentėt negėda, Nes ten duodamas stiklas šysčio kartaus, Kurio dugne amžių nuodas.

Į tavo suplėšytą ir šlapialapį vakarą Ties vandenim, kuriais ik šiol vis plaukia Centuriųjų išnykusių ginklų rūdis, Sugriautų bokštų papėdė, Po ramiu baldachimu pelėdos sparnų.

Raudona aguona, pakirsta ašarų gruodo.

Išvertė Juozas Kėkštas. Czesław Miłosz „Epochos sąmoningumo poezija“. Rinktinė, išleista „Literatūros Lankų“ 1955 m.

organizacijų (ir ypač „veiksnių“, ir diplomatinės tarnybos) archyvus, reikšmingesnių kultūrinių korespondencijų, užrašų, dienoraščių, rankraščių... Ši „smulkioji“ dokumentacija vėliau būna viena iš įdomiausių ir būdingiausių atitinkamos epochos vaizdai ir veidui atkurti.

Jei lietuvių išeivija — kultūrininkai, politikai, dvasininkai, bankininkai, verslininkai, visų sričių aristokratiškieji profesionalai, valstiečiai ir darbininkai ir tokie liaudies sūnūs, kaip aš, jau nieko apygreičiai nebeįgalėtume, nesupraturme ir nenorėtume padaryti — tai aš be reikalo čia rašau. Ir tai rašydamas, pats mažai betikiu. Prisipažinsiu — pavėluotais stebuklais beveik visiškai lioviausi tikėti.

Ir štai „dialektinis“ prieštaramas: rašau, nes jau pernai pasižadėjau Kazimieriui Bradūniui šiuos sielvartus uždaunuoti. Tik visus metus plunksna nepakilo. Sunku pakelti, kai nujauti veltui dainuosias. Maža paguoda, kad taip kalbu nebe vienas. Jau kelinti metal per laikraščius visas mūsų choras skausmingai dejuoja ir archyviškai sapnuoja.

O gyvenimas tiem giesmininkam

vis stato ano jauno veikėjo klausimą:

Archyvas?... Kas tai per paukštis? Ir apskritai, ką jis veikia? Ar jis dės aukso kiaušinius? Jei nedės, tai kam jo reikia...

PS. Gal leistumėt pridėti prierašą šios temos iliustracijai...

Kai šis rašinys buvo jau perrašytas, iš labai toli paskambino vienas pažįstamas kolekcionierius. Jis sužinojęs, kad mano kaimynystėje Pasadenaje (Calif.) gyvena senosios kartos lietuvių, turys įvairiom kalbom įdomių lituanistinių knygų. Davė telefoną. Tuoj paskambinu: atsiliepti pats ieškomasis. Sutariam kitą dieną susitikti Hilton viešbučio svetainėje. Tai devintą dešimtį pradėjęs inteligentiškas vyras, 60 metų, bet per su viršum 60 metų jo negyvenęs, gerai kalbančias rusiškai, lenkiškai, prancūziškai ir, žinoma, angliškai, bet tik labai silpnai lietuviškai.

Taip, jis turis apie 400 Lietuvų liečiančių vienetų, ir atsinešė parodyti keletą pavyzdžių. Labai įdomūs, reti, vertingi. Jis vedęs ne lietuvių, neturi vaikų. Savo rinkinius noris palikti „Lietuvai“, kurią jis

betgi vaizduojasi labai abstraktiškai.

Su tuo senu bajoriškai išrodančiu džentelmenu kalbėjomės porą valandų, kaip seni pažįstami — gražiai ir be galo jautriai.

Aš jam pažadėjau atrasti „Lietuvą“. Jo kolekcija gal nežus...

ASTEROIDAS JIMARNOLD

Nedaug yra gyvų asmenų, kurių vardu būtų pavadinti padangų kūnai. Vienas tokių yra Kalifornijos universiteto chemijos profesorius Dr. James Arnold. Jo vardu pavadintas vienas, dar 1973 metais užtiktas, asteroidas. Asteroido vardas gautas, sujungus profesoriaus vardą ir pavardę: Jimarnold.

Prof. J. Arnold daug nusipelnė, tyrinėdamas asteroidus ir mėnulio akmenų, Apollo astronautų pargabentų, cheminę sudėtį. Sprendžiant iš šviesumo ir atstumo, Jimarnold galis būti 8 mylių (13 kilometrų) diametro akmenų gabalas.

Jono Jurašo „Savižudis“ įžengia į Broadway'ų

New Yorke, Broadway'aus teatre, pakyla uždanga virš Nikolaus Erdmano pjesės „Savižudis“. Scenos centre — pjesės herojaus Podsekalinikovo lova. Už jos komunalinio namo aukštai. Aplejose pusėse, begaliniai koridoriai. Ir durys, daugybė atsiveriančių, užsidarančių durų. Scenos kraštuose kabo dvi didžiulės drobės, dvidešimtinių metų plakatų stiliuje vaizduojančios porrevoliucinę Rusiją. Podsekalinikovas pašoka iš slogaus sapno, aukštai veriasi durys, muzika... Jau pirmąją sceną žiūrovai sutinka plojimais ir tokiu gyvu dalyvavimu lydi veiksmą iki baigminės uždangos.

Su šiuo spektakliu į Broadway'ų Amerikos teatro šerdy, įžengė režisierius Jonas Jurašas. Čion jį atvedė ypatingas „Savižudžio“ pasisekimas Trinity reper-tuariniame teatre, Providence mieste, šių metų sausio — vasario mėnesį. Režisierius automatiškai neperkėlė Trinity varianto į New Yorką, bet, pasinaudo-damas Broadway'aus techninėmis ir aktorinėmis galimybėmis, praturtino anksčiau spektaklį naujomis režisūrinėmis idėjomis. „Savižudis“ galima statyti ir kaip būtiną komediją, bet tai ne Jurašo stilius. Jis palieka atrinktas tikrovines detales, bet apgaubia jas sąlygine, fantastine visuma. Tai ne Erdmano iliustracija, bet aistringa interpretacija: neiškreipta pjesės esminio pobūdžio, jo tekstas išverčiamas į kitą — teatrinių metaforų „kalbą“ ir toliau rutuliojamas. Jurašas išplečia čigonų vaidmenį — jų choras virsta tarsi pjesės rit-

ALGIRDAS LANDSBERGIS

mo įkūnijimu. Kaip režisierius būdinga, jo spektaklyje „vaidina“ ir daiktai. Antro veiksmo puotos stalas virsta, nelyginant, istorijos svarstyklėmis, ant kurių ky-la ir leidžiasi besivaržančių grupių atstovai. Podsekalinikovo karstas ima kilti į dangų, o kai paaiškėja, kad jis gyvas — virsta sūpuoklėmis. Taip visa scena yra daugialypis „totalinio teatro“ organizmas.

Brodvėjiniame spektakliui galima rinktis geriausius Amerikos aktorius. Todėl čia vaidyba buvo pranašesnė už Trinity spektaklį. Nors aktoriai susibūrė iš įvairių vietų ir pirmą sykį dirbo drauge, Jurašas sugebėjo išgauti ansamblio įspūdį. Iš aktorių jis reikalavo ir plastinio judesio, ir vidinės tiesos; didele dalimi, jam tai pavyko. Pagrindiniam, Podsekalinikovo, vaidmenyje Broadway'uje debiutavo žymusis anglų aktorius Derek Jacobi. Pradžioje jis pasirodė itin trapus, lyg lengvai pažeidžiamas vaikas, be šiam vaidmeniui reikalingos žemiškos aistros. Tačiau įsiai sužvilgo ant-rame veiksmo, kur pjesė prabyla šekspyrinėm bei gogoliškom užuominom ir žengia į filosofinę dimensiją, kurios niuansus Jacobi pasigėrėtinai užčiuopė. Atrodo, kad Jurašo ir Jacobi meniniai temperamentai skirtingi, bet jie du sugebėjo dirbti drauge ir su-kurti įdomų vaidmenį.

Podsekalinikovas, tasai eilinis žmogelis NEPinės Rusijos už-kampyje, šaunus kareivio Švei-

ko pusbrolis, pabaigoje jau nebe-tas. Jis pažvelgė mirčiai į akis, jis metė šukį visagaliam kolasui Kremliuje. Pjesei baigiantis, ki-ti veikėjai atitolsta nuo jo; mizan-scena pabrėžia jo naują stovį ir vienišumą. Gal jis visa tai sapnavo, bet 30-inių, 40-inių metų, tikrovė, sudėtingesnė ir už jo slo-gutį. Taip spektaklyje išryškėja kelios erdvės, keli matavimai: tikroviška, sujaukta Podsekalinikovo lova; politikos ir istorijos paradoksalai; ir, anapus jų, meta-fizinė erdvė — mirtis ir nemirtingumas, buities prasmė. Bene svarbiausias Jurašo pasiekimas yra tas, kad jo spektaklis aprėpia ir išreiškia visas tris erdves. Jis ap-ima farsą ir idėjų dialektiką; vei-kia mūsų jausmus ir jausmus, vaiz-duotę ir protą.

Dabar laukiame recenzijų ir kritikinių straipsnių — dienraš-čiuose, žurnaluose, radijuje, tele-vizijoje. Bet žvelgdamas į šį spek-taklį iš savo trisdešimties metų brodvėjinio žiūrovo patirties, ju-sų recenzentas jau dabar įsitiki-neš, kad Jurašo „Savižudis“ bus minimas, kaip vienas Broadway'aus kertinių spektaklių. Pagal jį bus matuojami ateities „Savižudžio“ pastatymai.

Broadway'us Amerikoje vadi-namas „erdvių baltuoju vieške-liu“ — The Great White Way. Šiuo vieškeliu dabar pasuko bu-vusio Kauno Dramos teatro vy-riausias režisierius Jono Jurašo karjera. Ją seksime su ypatingu dėmesiu, nes tai ir Lietuvos teat-ro laimėjimas.

tu klaikus kūrinys turi juoda knygos viršelį. Žodis „prasmė“ ryškiai atspausdintas pirmame puslapyje. Kopijuota ir perkopi-juota, puslapis po puslapio pat's žodis tirpsta lyg į beprasmiškumą. Variantai šios temos pasi-rodė „Tikėjimo knygoje“, kurioje žodis „tikėjimas“ kiekviename puslapyje pamažu nyksta, kol vi-sai dingsta; „Likimo knygoje“, ku-rioje žodis „likimas“ raide po raide nuslysta nuo kiekvieno prak-skeisto puslapio; ir „Mitologijos knygoje“, kurioje žodis „mitas“ iš-tirpsta ir virsta eile taškų, o kai-rėje puslapio dalyje linijos pradeda įsibrauti, lyg sukurdamos rėmus. „Mitas“ yra pati įdomiausia šių fotokopijuotų knygų, ku-rioje žodžio atvaizdas nutolsta į iliuzines trečiosios dimensijos gelmes“.

„Nors jis yra naudojosi įvairias priemones savo mene: dažus, žybtelėjančias lemputes, krūvelės akmenų, tam tikros temos kar-tojasi visuose jo kūriniuose. Ar jis išsireiškia sudaužytais veid-rodžiais, ar serija nuotraukų, su-sirūpinimas išlieka: suvaržymas,

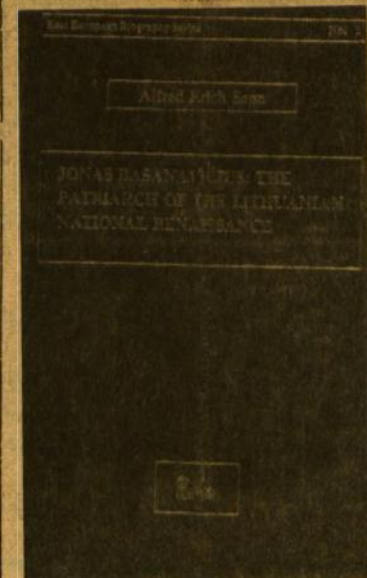

Is „Savižudžio“ paruošos bei repetacijų. Viršuje kairėje — Režisierius Jonas Jurašas ir aktorius Derek Jacobi. Viršuje dešinėje — Jonas Jurašas, Angela Pietropinto, Derek Jacobi su Susan Edwards, David Patrick Kelly, Derek Meader ir Ara Fitzgerald. Žemiau kairėje — Derek Jacobi ir Madeleine Thorton-Sherwood. Žemiau dešinėje — Angela Pietropinto ir Derek Jacobi.

Nauji leidiniai

• Alfred Erich Senn, JONAS BASANAVICIUS: THE PATRIARCH OF THE LITHUANIAN NATIONAL RENAISSANCE. East European Series, No. 1. Oriental Research Partners, Newtonville, Mass. 1980. Veikalas anglų kalba, iliustruotas ke-liomis nuotraukomis, kietais viršeliais, 94 psl., kaina — 9 dol. 50 centų, gaunamas ir „Drauge“.

Tai kiekvienam, o ypač lietuviškai nemokančiam Rytų Euro-pos naujųjų laikų istorikai labai

įtampa, užtvara, apribojimas... ir asmens dažnai bergždžias, dažnai apgaulingas bandymas per-

paranki medžiaga, jei gilinama-si į lietuvių tautinio atgimimo epochą. Biografiniame veikle, suprantama, autorius labiausiai paseka paties dr. Jono Basana-vičiaus gyvenimo eigą. Tačiau vi-sa tai rodoma ano meto lietu-vių tautos ir jos europinės situ-ancijos kontekste.

Visas veikalo turinys suskirs-tomas į tokius skyrius: Foreword, I. Aeschulapitius and Lithuania, II. The Dawn, III. Return to Li-thuania, IV. The Lithuanian Learned Society, V. Voyage to The United States, VI. Through War and Revolution, VII. The Last Years, Epilogue: An Appre-ciation, Notes, Bibliography, In-dex of Names.

• CHRONICLE OF THE CATHOLIC CHURCH IN LIT-HUANIA, No. 40, October 19, 1979. A Translation of the Com-plete Lithuanian Original, LIE-TUVOS KATALIKŲ BAZNŲ-CIŲS KRONIKA Nr. 40. Docu-menting the Struggle for Hu-man Rights in Soviet - Occupied Lithuania Today. Translated by: Vita Matusaitis. Translation Ed-itor: Rev. Casimir Pugevičius.

žengti žemiškas ribas“.

„Jo menas nėra akivaizdžiai politinis, nors yra daugiau ne-gu tik sutapimas, kad Mikalo-jus Konstantinas Čiurlionis ypa-tingai sudomino dr. Pliopli. Wa-shingtone jo studijos apie Čiur-lionį pasireiškė viešomis paskai-tomis ir pluoštus straipsnių, iš kurių keletą buvo atspausdinta ir Lietuvoje“.

„Kai įvyko „Minnesota Ener-gy“ parodos atidarymas Duluth miesto Tweed muziejuje, liepos mėn., vienas muziejaus globėjas buvo paklaustas, kodėl ji parin-ko šiuos menininkus. Stewart Turnquist atsakymas atspindi ir tai, ką dr. Audriaus Plioplio dar-bai išsiskiria: „Kodėl aš parinkau šiuos menininkus? Dėl to, kad jų darbai uždegė gaisrą mano sie-loje““.

Dr. A. Plioplio paroda įvyks-ta Chicagoje 1980 m. spalio 24 — lapkričio 15 d., Galerijoje, 744 North Wells. Eksponuojami dar-bai buvo įkvėpti dviejų savaičių kelionės Northwest teritorijoje, 700 mylių Arktikos gilumoje.

Šeši veikalai teatro festivalyje

Penktoji teatro festivalis ma „Čiurlionis“, režisuoja Dali-įvyksta šiame Chicagoje lapkri-čio 26 — 30 d. Šiame festivaly „Aitvaras“ pasirodys su Juozo scenoje regėjime net šėšis mū-sų rašytojų veikalus. Liudo Do-vydėno komediją „Jeigu mes rasim uranijaus“ parodys Chica-gos Jaunimo teatras; režisuo-jas Darius Lapinskas. Chicago's Šaulių teatras reprezentuos su K. Kieles komedija „Jaunystės elektras“; režisuoja Juozas Pe-trauskas. Rochesterio Jaunimo te-atras palinksins žiūrovą su Anatolijaus Kairio komedija „Ku-kū“; režisuoja Andrius Cieminis. Los Angeles Dramos sambūris atskrenda su Jurgio Gliados dra-

ma „Čiurlionis“, režisuoja Dali-la Mackalienė. Toronto teatras „Aitvaras“ pasirodys su Juozo Grušo drama „Tėvas ir sūnus“; režisuoja Aldona Dargytė — Byszkiewicz. O Hamiltono teat-ras „Aukuras“ atveža Birutės Pū-kelevičiūtės naujo veikalo prem-jerą — komediją „Antroji Salo-mėja painiavose“; režisuoja Ele-na Dauguvietytė — Kudobienė.

Festivalis pradedamas lapkri-čio 26 d. aktorius Vitalio Zu-kausko humoro vakarų ir baigia-mas lapkričio 30 d. žymenų įtei-kimo vakarų. Visas dienas festi-valis vyks jaunimo centre.

Nauja studija apie išeivijos vaidmenį

Vincetas Liulevičius nuo 1957 m. rinko medžiagą pasaulio lie-tuvių istorijai. Šiomis dienomis baigia ruošti spaudai rankraštį, pavadintą „Išeivijos vaidmuo nepriklausomos Lietuvos atkūri-mo darbe“. Studija susideda iš ke-turių dalių: 1) Išeivija Lietu-vos garsinimo — propagandos darbe, 2) Išeivijos politinė veika Lietuvoje, 3) Išeivijos kultūrinė parama Lietuvai ir 4) Išeivijos ekonominė parama Lie-tuvai. Gale pridėti svarbesnieji

minėtos veiklos dokumentai. Su-rinkta gausiai iliustracinė me-džiaga. Didesnio formato at-spausdinta knyga turėtų būti apie 350 — 400 puslapių. Studi-joje nurodoma, kiek išeivija pri-sidėjo prie Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo ir jos gyvenimo pagerinimo. Autorius ieško leidė-jo ir mecenatų. Jei atsirastų no-rinčių išleisti ar būti mecenai-tais, prašoma rašyti autoriui: 6540 So. Campbell Ave., Chicago III. 60629.

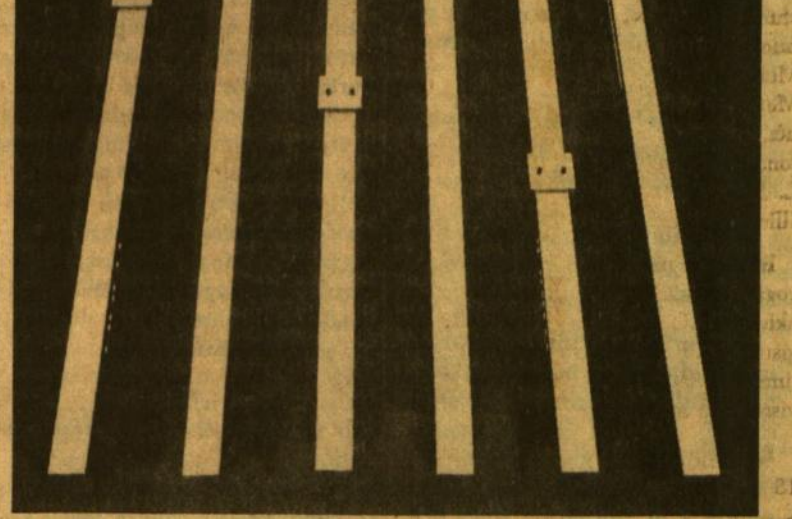
Published by the Lithuanian R. C. Priests' League of America, 351 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207.

Su atitinkamu kun. Kazimiero Pugevičiaus įvadu angliskai ska-itančiam pasauliui vėl pateikia-mas vienas „Kronikos“ numeris, puikiai išverstas anglų kalbon, pajavairintas keliomis nuotraukomis ir viršelio nuotrauka, rodan-čia minias žmonių, sutinkančių vengrų kardinolą Laszlo Lekai Lietuvoje.

• EGLUTĖ, 1980 m. rugsėjo mėn. Lietuviškas laikraštėlis vaikams išeivijoje. Vyr. redaktore — ses. O. Mikailaitė. Leidžia Ne-kaltai Pradėtosios Marijos seserys. Administruoja Danguolė Sadū-naitė. Redakcijos ir administraci-jos adresas: Eglutė — Immacu-late Conception Convent, Put-nam, Conn. 06260. Metinė pre-numerata — 7 dol.

Sunku būtų įsivaizduoti paties pirminio lietuvinio auklėjimo, skaitymo, be „Eglutės“. Tiek čia puikių piešinių, eilėraščių, raši-nėlių, vaidinimėlių, galvosūkių, kryžiažodžių ir kitokių naudingų užsėmimų.

• MŪSŲ ŽINIOS, 1980 m. spalio 12 d., Nr. 9. Lietuvių jė-zuitų ir jaunimo centro Chicagoje biuletenis. Redaguoja Antanas Saulaitis, S.J. Administruoja Pe-tras Kleinas, S.J. Spausdina M. Morkūno spaustuve. Leidinys gausiai iliustruotas. Redakcijos ir administracijos adresas: 5620 S. Claremont Ave., Chicago, IL 60636. Atskiro numerio kaina — 25 c. Metinė prenumerata paštu — bent 5 dol.

Elena Urbaitytė. Lengva užkarda. Iš dailininkės darbų parodos, vykusios „Phoenix“ galerijoje, New Yorke rug-sėjo 9—27 d. Šio pasaulinio meno centro galerijai apžvalgos spaudai Elenos Urbaitytės paroda susilaukė palankaus dėmesio.

Amerikiečiai apie Audrių Pliopli

1980 m. spalio mėn. The Mayo Alumnus žurnale (psl. 28-35) pasirodė Rosemary Klein il-gas straipsnis „Gaisras mano sie-loje — Audriaus Plioplio vizija“. Tai buvo daugiau negu eilinė re-cenzija paskutinių dviejų dr. Plioplio parodų („Minnesota Energy“ Minnesotos universite-to Tweed meno muziejuje, Du-luth, ir Dolly Fiterman meno galerijoje, Minneapolis).)

Pirmiausia tektų nors trumpai pažvelgti į dr. Audriaus Plioplio neįprastą kelionę iš me-dicinos į meną ir atgal. Gimė 1951 m. Toronte. Šeimai persi-krausčius į Ameriką, Chicagoje baigė gimnaziją ir įstojo į Chi-cago universitetą, perėjo į medi-cinos fakultetą, kurį baigė 1975 m. birželio mėn. Savamokslis me-nininkas, medicinos mokslų me-tu pradėjo laisvalaikį tapyti. Ta-čiau mokslų metams bėgant, me-no trauka vis didėjo, kol nepa-jėgė tai traukai atsisipirti. Atli-kęs savo medicinos praktiką (in-ternship) Wisconsin universite-to ligoninėse, Madison, jis nusprendė pašvęsti visą savo laiką me-no istorijos studijom ir kūrybi-niam darbui. Gyvendamas Wa-shington, atsidėjo vienai menui, išvystė savo stilių naujoje savo-kinio (conceptual) meno srovė-je, ir palaipsniui jo kūriniai pa-sirodė įvairiose parodose. Jis taip pat susilaukė gana didelio ame-rikiečių spaudos dėmesio. Bet me-nininko dalia sunki, ir po trejų metų nusprendė sugrįžti į medi-ciną. Jau daugiau kaip metus dr. A. Plioplys gilinasi savo pasirink-toje pediatriinės neurologijos srityje Mayo klinikose, Rochester. Tačiau menininko siela nežuvo ligoninių koridoriuose, pastarų vienerių metų laikotarpiu įvyko nemažas skaičius jo dailės pa-rodų, o netrukus jo paroda bus ir Chicagoje, „Galerijoje“, 744 N. Wells St., nuo spalio 24 d. iki lapkričio 22 d.

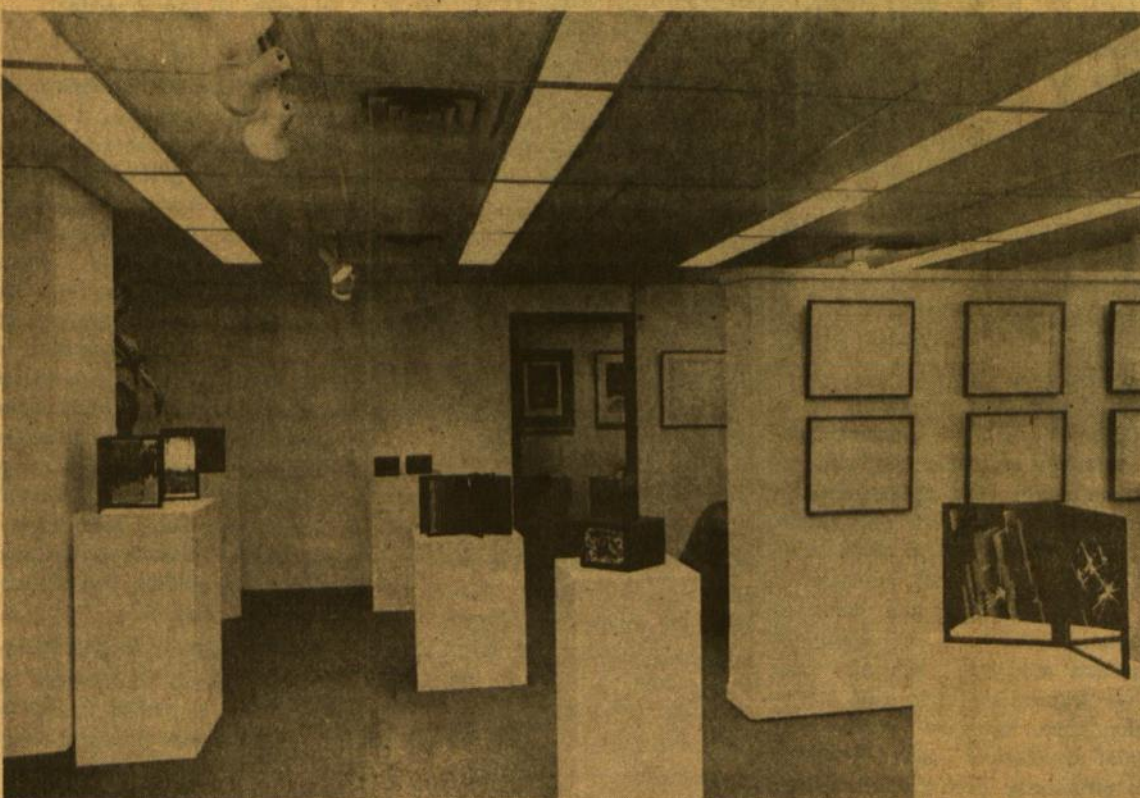
Rosemary Klein savo straips-nyje smulkiai išnagrinėja įvai-

rius dr. A. Plioplio darbus (i-trintus piešinius, labirintų pieši-nius, veidrodžių knygas), gvilde-na patį kūrybos procesą, ir skai-tytojas tuo būdu yra supažindi-namas su kūrėju kaip žmogumi. Štai čia keletas ištraukų iš paties straipsnio:

„Cituoju Dostojevskį, Kafką ir Beketą, dr. A. Plioplys prisipa-žįsta, kad įtakos jo mene yra buvusios labiau filosofinės ir lite-ratūrinės, negu meninės. Nors jo susidomėjimas menu iš pra-džių pasireiškė tapyba, jis gan greit persimetė prie mišrios techni-kos skulptūrų“.

„Jis pradėjo iškilti meno pa-saulyje įvairiomis parodomis, pa-žymėtinai „Copy-Art DC“ paro-doje (Washington), kurios įkvė-pimas buvo meniškai bandymai, naudojančios fotokopijavimo techni-ka“.

„Viena jo knygų, pasirodžiu-sių šioje parodoje, buvo „Pras-mės knyga“. Šis žavingas ir kar-

Bendrasis Audriaus Plioplio parodos vaizdas Dolly Fiterman galerijoje, Minneapolis, Minnesotoje.